

AKTÉŘI KOLUMBIJSKÉHO OBCHODU S DROGAMI : VÝVOJ A PROMĚNY**ACTORS OF COLUMBIAN DRUG TRADE : DEVELOPMENT AND TRANSFORMATION***Soňa SMOLÍKOVÁ, Josef SMOLÍK****Abstrakt**

Cílem příspěvku je zachytit proměny, které se odehrály na kolumbijské drogové scéně od 70. let 20. století do současnosti, zejména ve vztahu k aktérům drogového byznysu a způsobu jejich činnosti. Nejprve bude stručně nastíněn vývoj kolumbijského obchodu s drogami do 80. let, kdy vznikly dva velké drogové kartely v Medellínu a v Cali, které kontrolovaly drtivou většinu drogového byznysu v zemi. Tyto kartely díky své obrovské síle a prorůstání do státního aparátu představovaly vážnou hrozbu pro kolumbijský stát, kterému v 80. letech neváhaly vyhlásit otevřenou válku. Po jejich rozprášení v polovině 90. let došlo ke značné fragmentaci kolumbijské drogové scény a hlavními aktéry obchodu s drogami se staly menší drogové skupiny závislé na spolupráci se zahraničními partnery. Stále větší roli v drogovém byznysu však hrají i kolumbijské guerilly, o jejichž napojení na obchod s drogami bude pojednávat další část článku. Článek se rovněž dotkne problematiky kolumbijských pravicových paramilitárních skupin, jejichž role v drogovém byznysu je také významná.

Abstract

The aim of this article is to portray the main shifts which have been taking place in Colombian drug scene since the 70's up to the present especially in relation to actors of this business and form of their activity. At first the development of Colombian drug trade till the 80's when two big cartels centered in Medellin and Cali arose will be briefly outlined. These cartels were able to control a great part of domestic drug trade and due to their enormous power represented serious threat to Colombian state. Thus the cartels declared open warfare with the state in the 80's. After the cartels' elimination in the middle of 90's new actors represented by small drug organizations arose in Colombian drug scene. These small groups were dependent upon cooperation with foreign partners, especially with Mexican cartels. Ever more important role in drug business is played by Colombian left-wing guerilla groups which will be described in the next part of the article. The problem of right-wing paramilitary groups and their participation in Colombian drug trade will be mentioned as well.

Klíčová slova

Kolumbie, drogový kartel, guerilla, drogy, násilí.

Keywords

Colombia, drug cartel, guerilla, drugs, violence.

***

ÚVOD

Na české bezpečnostní prostředí a samozřejmě i na trh s omamnými a psychotropními látkami (OPL) mají vliv události několika posledních let v Kolumbii a Mexiku.

---

* E-mail: :sonalostakova@gmail.com; smolik@fss.muni.cz

I z důvodu dobře známého efektu bumerangu P. H. Liotty je třeba vnímat problematiku obchodu s drogami jako globální bezpečnostní hrozbu, která je v globalizujícím se světě takřka všudypřítomná.¹

Kolumbie je v rámci Latinské Ameriky již po několik desetiletí jednou ze zemí nejvíce zasažených násilím. Ačkoli má kolumbijský vnitřní konflikt politické kořeny, postupem času začal být stále více motivován spíše zájmy plynoucími z obchodu s drogami než ideologií. V zemi se tak roztočila spirála násilí, která učinila Kolumbii jednou z nejnebezpečnějších zemí světa.

Po likvidaci dvou dominantních drogových kartelů – medellínského kartelu a kartelu z Cali – došlo v polovině 90. let na kolumbijské drogové scéně ke značné fragmentaci, jejímž důsledkem byl vznik menších drogových skupin specializujících se pouze na určitou část procesu produkce a pašování drog, ve většině případů navázaných na zahraniční, zejména mexické, kartely.

Následující text představí nejen základní pojmy jako „drogový kartel“ či „guerilla“, ale zaměří se i na deskripci obchodu s drogami v Kolumbii od 70. let 20. století.

Z tematického hlediska se článek bude zabývat pouze problematikou kolumbijských drogových kartelů a současných skupin obchodujících s drogami, v širším smyslu pak obchodem s drogami obecně a jeho napojením na vybrané guerillové skupiny.

Hlavním cílem textu však je vymezení hlavních aktérů kolumbijského obchodu s drogami a jejich vývoje a proměn od 70. let 20. století až do současnosti.

VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ A METODOLOGIE

Základními pojmy, které je nutno vymezit v úvodu tohoto textu, jsou především *kartel* a *guerilla*.

Pojem „kartel“ pro účely tohoto textu označuje „organizaci, jež koordinuje exportní zájmy jednotlivých producentů kokainu s cílem minimalizovat riziko odhalení bezpečnostními složkami a zároveň poskytnout ochranu svým členům v případě dopadení“². V praxi je pak pro zločinecké kartely charakteristické prorůstání do politické a hospodářské oblasti státu, silné dopady jejich činnosti na prosté obyvatelstvo, vysoká míra korupce, zastrasování a užívání násilí pro dosažení svých cílů³.

V souvislosti se specifickým kolumbijským prostředím, v němž od počátku 80. let dochází k masivnímu propojení obchodu s drogami se státními i nestátními složkami či aktéry kolumbijského vnitřního konfliktu, dochází v odborné literatuře i běžném diskurzu k užívání řady pojmů začínajících předponou *narko-*, které se budou vyskytovat i v tomto textu. Zejména jde o termín *narkomafie* označující aktéry organizovaného zločinu zabývající se obchodem s drogami, dále termín *narkoguerilla* pro označení guerillových skupin financovaných výnosy z prodeje drog, *narkoválna* jako konflikt mezi státem a drogovými kartely či označení zámožných vůdců drogových kartelů jako *narkobaroni*⁴.

Dalším užívaným termínem je i *narkoterorismus*, který se stal účinnou zbraní v propagandistické válce, již vedly vlády proti teroristům, povstalcům, organizovanému zločinu, drogovým překupníkům, a dokonce i jiným suverénním státům. Pokud se termínu „narkoterorismus“ používá jako analytického konceptu, měl by mít dobře definované hranice, aby nedocházelo k tomu, že je pod jednu skupinu zařazována celá řada aktivit, různých typů a aktérů, které mají široké spektrum (někdy) protichůdných dopadů na vymáhání práva a bezpečnostní důsledky.⁵

Dalším základním termínem, který bude užíván v tomto článku, je *guerilla*⁶. Etymologie slova vychází ze španělského „guerra“, což znamená válka. Pojem *guerilla* tedy ve španělštině znamená „malá válka“, samostatné bojové jednotky se označují jako „guerilleros“. Termín „guerilla“ začal být používán v souvislosti se španělským odbojem proti Napoleonovi na počátku 19. století. Vychází se přitom z pojetí *guerilly* jako rozptýlené války vedené relativně malými jednotkami proti vnějšímu nepříteli.⁷

Termín guerilla je často považován za synonymum partyzánské války. Někteří autoři však guerillu vyhradzují pro ofenzivní boj a partyzánskou válku pro defenzivní boj, což je ale nepřesné a neodpovídá to historické realitě užití pojmu. Častější je pojetí, kdy je partyzán vnímán jako specificky ideově motivovaný bojovník, jehož činnost je podmíněna intenzivní vazbou na zájmy určité sociální skupiny (třídy, národa, náboženské komunity apod.), jejíž prostředí a podporu v boji bezprostředně využívá, zatímco guerilla je vnímána čistě jako vojenská strategie, kterou mohou používat různé typy bojovníků bez ohledu na jejich motivaci k boji a bez vazby na sociální prostředí, ve kterém působí.⁸

Relativně „pozitivní znění“ pojmu guerilla vedlo k tomu, že řada (zvláště ultralevicových) teroristů měla a má snahu označovat svoji činnost za „guerillu“⁹ či za „partyzánský boj“.¹⁰

Mareš k základním charakteristikám guerilly počítá tyto náležitosti:

- guerilly jsou tvořeny středně velkými skupinami ozbrojenců (čety, roty);
- guerilloví bojovníci užívají především lehké pěchotní zbraně;
- guerilly používají taktiku komand;
- guerilly útočí na vojenský, policejní či administrativní personál;
- guerilly se snaží o vojenské oslabení nepřítele;
- guerilly usilují o ovládnutí určitého teritoria;
- guerilloví bojovníci jsou většinou uniformovaní;
- válečné zóny jsou omezeny na národní úrovni¹¹.

Podle Strmisky je guerilla vojensky vždy slabá, její síla je spíše a především politického rázu. Guerillové hnutí je schopné ochromit kapacitu režimu zvládat své vnitřní problémy a konflikty. Plody guerillové činnosti však zrají pomalu, proto jsou guerilly obvykle vojensko-politickými konflikty „dlouhého trvání“. Guerilla potřebuje prostor a čas. Teprve když v podzemí nahromadí dostatek sil a dostatečně oslabí nepřítele, může se s ním utkat v „otevřeném“ boji.¹² Dodát lze však skutečnost, že kromě prostoru a času potřebuje guerilla i jisté finanční zázemí, od čehož se odvíjí strategie a taktiky jednotlivých guerillových skupin.

Z hlediska následujících řádků lze konstatovat, že se jedná o případovou studii, která se věnuje vztahům mezi jednotlivými aktéry kolumbijského obchodu s drogami.¹³ Cílem této studie je i popis kontextu jednotlivých událostí, které se podílely na interakcích mezi jednotlivými aktéry kolumbijského obchodu s drogami. Jejím záměrem je tak především odpovědět na výzkumnou otázku, která se ptá, kdo byli hlavní aktéři kolumbijského obchodu s drogami od 70. let 20. století do současnosti, jak se měnila jejich podoba a vzájemné interakce.

KOLUMBIJSKÝ OBCHOD S DROGAMI OD 70. LET 20. STOLETÍ

Kolumbie se stala drogovou velmocí v rámci Latinské Ameriky již v 70. letech 20. století.¹⁴ Obchod s drogami zde v určitých směrech navazoval na pašování smaragdů a jiných přírodních surovin do Spojených států amerických (dále jen USA), zejména při využívání zavedených transportních tras a zkušeností kolumbijských pašeráků s provozováním ilegálního obchodu.¹⁵

Až do konce 70. let byla hlavním vývozním artiklem kolumbijských producentů drog marihuana. Droga byla produkována převážně v přímořských oblastech na severovýchodě země, kde postupně nahrazovala pěstování tradičních surovin, jako byla káva či bavlna, neboť profit pěstitelů z této komodity byl nepoměrně vyšší. Klíčovým odběratelem pro kolumbijské drogy byly již tradičně USA, kde místní překupníci zajišťovali jak transport drogy z Kolumbie, tak její následný prodej. Marihuanový boom 70. let neměl nicméně dlouhého trvání a již na konci dekády došlo k výraznému poklesu produkce této drogy v reakci na slábnoucí poptávku. Obchod s drogami v Kolumbii však velmi rychle a flexibilně zareagoval na novou situaci a přizpůsobil se zvýšené poptávce po nové droze – kokainu.¹⁶

V průběhu 80. let dochází v Kolumbii rovněž k pěstování opia potřebného pro výrobu heroinu, jehož produkce se zvýšila od konce 90. let v reakci na zvyšující se poptávku z USA. Opiová pole zabírají v Kolumbii plochu přibližně 4 000 hektarů a roční produkce heroinu činí přibližně 5 tun.¹⁷

Faktorů, které přispěly k rozvoji obchodu s drogami v Kolumbii od 70. let 20. století, je hned několik. Za jeden z hlavních bývá považována krize kolumbijského zemědělského sektoru, jelikož pěstování tradičních surovin přestalo být pro farmáře dostatečně finančně atraktivní, a díky příznivým klimatickým podmínkám v Kolumbii se tak řada z nich přeorientovala na pěstování marihuany, koky¹⁸ či opia. Velkou roli hrála i výhodná poloha Kolumbie uprostřed klíčových pašeráckých tras na pomezí latinskoamerických producentů drog a USA. Etablování narkomafie umožnila i slabá centrální kolumbijská vláda, která dodnes nemá kontrolu nad celým teritoriem země, neboť některá území jsou zcela ovládána levicovými povstalci, tj. levicovými guerillami.¹⁹

Poté, co na přelomu 70. a 80. let došlo k přeorientování kolumbijské drogové scény z marihuany na kokain, se udála i proměna v organizaci obchodu s drogami. Kokain představoval pro producenty i pašeráky drog mnohem lukrativnější byznys a i díky enormním ziskům začal být obchod s ním důsledněji organizován lidmi, kteří se sice nebáli riskovat, avšak snažili se o maximální racionalizaci svého „podnikání“. Postupem času tak došlo ke koncentraci značného množství finančních prostředků v rukou úzké skupiny osob, tzv. „narkobaronů“. V rámci obchodu s kokainem se vytvořilo několik organizovaných skupin, nicméně výsadní postavení si získaly zejména dva velmi dobře organizované a početně velké kartely sídlící v Medellínu a v Cali. Tyto dva kartely od počátku 80. do poloviny 90. let ovládaly zhruba 60 % celkového kolumbijského obchodu s drogami a většina ostatních skupin na ně byla více či méně navázaná, tvořila pouze jakési jejich satelity a jen málo z nich působilo samostatně.²⁰

V čele medellínského kartelu stáli Carlos Enrique Lehder Rivas, Pablo Escobar Trivia, Horte Ochoa Vásquez a José Gonzalo Rodríguez Cacha. V polovině osmdesátých let tato čtveřice kontrolovala více než 50 % kokainu mířícího do USA. Kartel z Cali byl veden bratry Orejeulovými a Josém Santacruzem Londonem.²¹

Z hlediska fungování kartelů byla struktura i praktiky obou velmi podobné; u kartelu z Cali však bylo možno pozorovat větší nezávislost jednotlivých buněk než u medellínského kartelu.²² Společný pak byl pro oba kartely zejména jejich enormní vliv na hospodářskou, sociální a politickou strukturu země.

Kolumbijské drogové kartely charakterizovala v tomto období v prvé řadě jejich schopnost a ochota použít násilí, a to nejen ke zničení svých protivníků a odpůrců, ale rovněž vůči prostému obyvatelstvu, aby byla vyvolána atmosféra strachu, zaručující kartelům určitý respekt a zabraňující možnému otevřenému odporu občanů proti jejich aktivitám.²³

Tehdejší kolumbijský prezident Belisario Betancur, konfrontovaný se vzrůstající moci kartelů, v roce 1988 prohlásil, že Kolumbie „čelí organizaci silnější než stát“²⁴.

O nesmírném vlivu i organizační síle kartelu svědčí i fakt, že v letech 1989 až 1990 vyhlásil Escobar „totální válku“ kolumbijskému státu a všem nepřátelským silám kladoucím překážky jeho obchodu s drogami. Samotný kartel tak měl schopnost ohrozit stabilitu celé země.²⁵

NARKOTERORISTICKÉ OBDOBÍ

Války vedené drogovými barony, při nichž se ve značné míře uplatnily teroristické metody, zastínily všechny ostatní kolumbijské partyzánské aktivity.²⁶

Přibližně v letech 1983–1993 lze hovořit o „narkoteroristickém“ období v dějinách Kolumbie, kdy se medellínský kartel a kartel z Cali, dohromady kontrolující až 60 % veškeré produkce a exportu kokainu v Kolumbii, ocitly v otevřeném střetu se státem, pro nějž jejich likvidace znamenala nejvyšší prioritu. Jak již bylo zmíněno výše, typické pro toto období bylo pronikání aktivit obou kartelů do ekonomického, sociálního i politického života země. Členové narkomafie

tak například v 80. letech zavraždili tři prezidentské kandidáty a řadu vládních úředníků a politiků, i přesto však jejich podpora ze strany veřejnosti zůstala poměrně vysoká.²⁷ Je zajímavé, že v době působení dvou silných kartelů byla produkce a export kokainu nahlížena běžnými (rozuměj zákony respektujícími) Kolumbijci méně negativně, než je tomu v současnosti.²⁸ Docházelo tedy k určitému tolerování, někdy až respektování této nelegální činnosti, což však souviselo zejména s faktem, že narkobaroni ze svých finančních prostředků iniciovali řadu veřejně prospěšných projektů, např. stavbu domů či sportovních hřišť v chudinských čtvrtích.²⁹

V době rozkvětu terorismu byl v Medellínu vytvořen zlověstný „úřad“, v němž si drogoví baroni najímali mladé vrahy a vypláceli jim 1 000 dolarů za každého zabitého policejního agenta. Součástí strategie drogových baronů byly také pumové útoky.

Dne 27. listopadu 1989 zabili obchodníci s drogami 130 lidí při pumovém atentátu na letadlo na lince mezi Bogotou a Medellínem. Cílem útoku byla zřejmě likvidace několika policejních informátorů na palubě letadla. O dva týdny později zabila nálož umístěná v automobilu v bogotském hlavním sídle státní bezpečnostní služby 86 lidí a zranila dalších 100 osob. V průběhu teroristické pumové kampaně došlo k řadě útoků na náhodně vybrané cíle. Terčem série útoků připisovaných medellínskému kartelu byly také významné politické osobnosti. V roce 1984 byl ministr spravedlnosti zavražděn dvěma nájemnými zabijáky. V roce 1989 byl zabit Luis Carlos Galán, prezidentský kandidát liberální strany.³⁰

Kartely tak v tomto období používaly většinu běžných teroristických útoků, ať již bombové útoky, útoky proti osobám (většinou politickým představitelům Kolumbie, policistům, úředníkům apod.), útoky proti symbolickým cílům, útoky proti významným cílům, zastrasování, vydírání, únosy atp.³¹

Kartely si v této éře vytvořily napříč sociální a politickou sférou podpůrnou síť spřátelených osob, aby ochránily svoje investice a zabránily odhalení svých aktivit. Vliv velkých kartelů tak na konci 80. let v oblastech, kde působily, dosáhl úrovně srovnatelné s regionálními vládami.³²

Obchod s drogami byl jak městským, tak venkovským fenoménem, otevřeným pro všechny, kteří byli ochotni a schopni se v něm angažovat. Jeho aktéry tak byli nejen lidé nižšího sociálního postavení, venkované či nejrůznější kriminální živly, kteří od zapojení se do těchto nelegálních aktivit očekávali rychlou sociální mobilitu v podobě takřka pohádkového zbohatnutí ze dne na den, ale i vrcholní představitelé podnikatelských kruhů a politické obce. Oba zmiňované kartely tak lze vnímat jako hlavní aktéry obchodu s drogami až do 90. let 20. století.

V důsledku finanční pomoci z USA a také nové strategie kolumbijské vlády došlo od počátku 90. let k výraznému zlepšení operačních schopností kolumbijské armády a policie. Ta začala být při akcích proti drogovým dealerům a bossům úspěšná a v roce 1993 se podařilo najít samotného Escóbara, jenž byl v přestřelce s policií zabit. Ztráta velkého vůdce spolu s intenzivními zásahy policie znamenaly rychlou likvidaci celého medellínského kartelu, jež byla dokončena v průběhu roku 1994.³³

Dominantní pozice v rámci kolumbijského obchodu s drogami tak zůstala Kartelu z Cali, nicméně pouze na krátkou dobu. Bezpečnostním složkám se hlavní postavy kartelu podařilo vypátrat a zatknout krátce po Escóbarovi – bratři Orejuelové byli zatčeni v polovině roku 1995, dostali však poněkud mírné tresty. V roce 2005 byli vydáni do Spojených států, kde byli odsouzeni k doživotním trestům.³⁴

Nástup nových aktérů v polovině 90. let, jejichž počet se na rozdíl od předchozího číselného uspořádání (s hegemonním postavením medellínského kartelu a kartelu z Cali) vyšplhal až na tři sta, způsobil fragmentaci kolumbijské narkomafie a změny v organizaci a fungování těchto nových skupin.³⁵

Od tohoto období lze registrovat skutečnost, že se Mexiko stalo hlavní tranzitní zemí pro export kokainu do USA. V této době totiž 60 až 80 % kokainu putovalo do USA právě přes mexickou hranici, přičemž po roce 2000 je tento procentuální podíl až 90 %.³⁶

Z hlediska struktury nových („pokartelových“) aktérů jde o malé, uzavřené skupiny s malou škálou aktivit, které nejsou schopny obstarat celý proces produkce drog od jejich pěstování až po

distribuci. Specializují se tedy pouze na jeho určité fáze, přičemž export drog a jejich distribuce (stále nejčastěji do USA) je ponechán čím dál častěji na mexických drogových kartelech. Užívají také nové exportní trasy a techniky a častěji spolupracují se zahraničními partnery.³⁷

Co se týče exportu drog do zahraničí, zůstávají hlavní cílovou destinací USA, nicméně stále větší poptávka je patrná i ve státech Evropské unie (dále jen EU).³⁸ Velká flexibilita přitom novým kolumbijským skupinám obchodujícím s drogami umožnila rychle zareagovat i na silící poptávku po heroinu v USA, a ve stále větší míře tak v Kolumbii dochází k pěstování a zpracování opia, potřebného k výrobě heroinu.

Proces spojený s exportem drog mimo území Kolumbie je spjat s mnohem složitějšími úkoly, ale i se širší škálou aktérů i operací. Pro úspěšný vývoz drog za hranice Kolumbie je nutná kombinace finančních, bezpečnostních a politických zdrojů – tedy nutnost mít dostatečný kapitál pro pokrytí nutných investic (služeb subdodavatelů, uplácení úředníků apod.), bezpečnostní aparát (pro ochranu zboží, vymáhání smluvních závazků či zastrahování konkurence) a udržování kontaktů s příslušnými osobami činnými v politické sféře. Splnění všech těchto požadavků je pro jednotlivce či malé skupinky velmi obtížné, proto se v oblasti zahraničního exportu angažují spíše větší organizace nebo dochází ke spolupráci menších skupin.

Současná administrativa prezidenta Santose navazuje na strategii jeho předchůdce, Álvara Uribeho. Prezident Uribe po svém nástupu k moci v roce 2002 spustil největší vojenskou ofenzivu proti guerillám a obchodníkům s drogami nazvanou Plán Patriota, jež byla součástí širšího politického konceptu Demokratická bezpečnostní politika (Democratic Security Policy). Kromě založení rolnických milicí a sítě informátorů ve venkovských oblastech tento program zahrnoval i vyslání 18 000 jednotek a speciálních sil do jižních oblastí země k likvidaci guerillových skupin. Uribeho nekompromisní postoj vůči povstalcům a drogovým gangům si vyžádal i markantní navýšení rozpočtu na obranu a výraznou modernizaci armády, přičemž oba procesy byly umožněny zejména díky vojenské, politické a ekonomické podpoře USA.³⁹

Stejně tak Santos považuje obchod s drogami za jednu z hlavních hrozeb pro kolumbijskou demokracii. Stále akutněji je dnes rovněž vnímáno kácení deštných pralesů, ke kterému dochází při rozšiřování kokových plantáží. Současná protidrogová politika je založena na několika pilířích: na vnitrostátních a hraničních kontrolách s cílem zabránit pašování drog a chemických látek potřebných k jejich výrobě, na likvidaci kokových a opiových polí, snahách o rozbití sítí obchodníků s drogami a zabavení majetku a financí osob angažujících se v obchodu s drogami. Dle kolumbijské vlády je rovněž obchod s drogami v současnosti hlavním zdrojem financí kolumbijských guerillových skupin, a dochází tak oslabování jejich ideologické motivace a k uchylování se k teroristickým praktikám ve snaze o ovládnutí kokových oblastí místního obyvatelstva.⁴⁰ Jako nepochybně nejvýznamnějšího aktéra, který vstupuje do obchodu s drogami, tak lze označit kolumbijskou vládu a administrativu, včetně vojenských složek státu.

Jaká je role dalších aktérů – především guerillových skupin – v současné Kolumbii ve vztahu k obchodování s drogami?

ROLE KOLUMBIJSKÝCH GUERILLOVÝCH SKUPIN V OBCHODU S DROGAMI

Na kolumbijském vnitřním konfliktu je zajímavá různorodost aktérů, kteří se jej účastní. Na jedné straně vláda, snažící se rozpráší ozbrojené skupiny povstalců a narkomafii, proti ní levicové guerilly s vazbami na narkomafii, jež často bojují i proti sobě navzájem.

Významným aktérem sporu jsou i pravicoví kolumbijští *paramilitares*, jejichž oficiálním cílem je boj proti guerillám, avšak dopady jejich násilné činnosti na běžné obyvatelstvo jsou srovnatelné s guerillami. U paramilitárních skupin navíc existuje silné propojení s narkomafií, neboť řada z nich vznikla jako tělesná stráž zámožných narkobaronů a od 80. let začala masivně participovat na obchodu s drogami.⁴¹

Aby bylo možné porozumět paramilitares, je třeba se nejprve podívat na kontext, v rámci kterého se vyvíjeli. Kolumbie je zemí s dlouhou tradicí politického násilí, která sahá až do roku 1948. Zatímco intenzita bojů, stejně jako jejich aktéři, se v průběhu let měnila, nejrůznější organizované skupiny svými násilnými akty stále ohrožovaly stabilitu státu. Během posledních 30 let byly těmito destabilizujícími faktory zejména marxistické guerilly. Díky obchodu s drogami získaly guerilly dostatek peněz, aby mohly v roce 1996 spustit rozsáhlé bojové operace. Začaly napadat vojenská zařízení a byly značně úspěšné v otevřených bojích s armádními jednotkami. Příjmy z narkotik jsou i v současnosti doplňovány příjmy z únosů, vydírání, racketeeringu apod.

Výsledkem této situace je bezohledný byznys s mnoha oběťmi, zejména ve venkovských oblastech, které jsou pod slabou kontrolou státu. Např. federace chovatelů dobytka (FEDEGAN) uvádí, že v roce 1997 utrpěla v důsledku krádeží a vydírání ze strany povstalců ztráty ve výši 750 milionů dolarů. Oběťmi guerill ve většině případů nejsou zámožní podnikatelé, ale spíše více zranitelní drobní farmáři a obchodníci. Tito lidé se za posledních třicet let stali nejčastějším terčem útoků guerill. To platí zejména pro 90. léta, kdy guerilly získaly na síle.

Ne náhodou došlo k největšímu rozmachu hnutí paramilitares právě v této dekádě. Pro pochopení vývoje paramilitares je třeba se nejprve podívat na životní příběh jejich leadera, Carlose Castaño, neboť jeho profil je typický pro většinu členů paramilitares. Castaño vyrůstal ve venkovském prostředí provincie Antioquia nedaleko Medellínu jako syn drobného farmáře. Když mu bylo patnáct let, unesly FARC jeho otce. Rodina však byla schopná zaplatit pouze část výkupného, a FARC tedy svého zajatce zavraždily. Po této události se Castaňovi synové zapřísáhli, že otcovu smrt pomstí. Všichni čtyři bratři vstoupili do armády, kde se účastnili boje proti guerillám. I přes prvotní úspěch však začali být zanedlouho zklamaní z toho, že řada zatčených povstalců byla propuštěna pro nedostatek důkazů. Armáda navíc nikdy neudržela kontrolu nad venkovskými oblastmi, a jakmile se vojáci stáhli, povstalci se vrátili zpět a začali znovu terorizovat místní obyvatelstvo a zejména ty, které podezřívali ze spolupráce s armádou.

Následně se Castaño a jeho bratři rozhodli ukončit spolupráci s armádou a založit vlastní antiguerillové hnutí. Zpočátku se snažili o přímou konfrontaci s povstalcí, nicméně poté, co již při prvních potyčkách utrpěli těžké ztráty, pochopili, že povstalci jsou lépe vyzbrojeni a vycvičeni. Castaño a jeho bratři se proto rozhodli pro změnu strategie a začali proti guerillám bojovat za použití ještě více neregulérních metod boje, než užívaly samotné guerilly v boji proti státu. Místo toho, aby útočili na bojové jednotky povstalců, se zaměřili na ničení infrastruktury, kterou měly guerilly pod kontrolou, ničili jejich komunikační kanály, zásobování apod. Tato metoda se ukázala jako úspěšná a paralelně s tím, jak guerilly slábly, získávali paramilitares na síle. Lidé, kteří dříve upláceli guerilly, aby se ochránili, začali nyní platit paramilitares. Lidé s podobným osudem jako bratři Castaňovi se ve velkém počtu přidávali k paramilitares.

Díky značným úspěchům paramilitares docházelo k častému tolerování jejich aktivit a někdy i k přímé podpoře ze strany armády. Tato podpora zahrnovala mj. i sdílení zpravodajských informací, dodávky zbraní či výcvik nových členů. Řada bývalých vojáků a policistů se také často stávala členy paramilitárních jednotek. Tato tolerance a vzájemná podpora vznikla díky existenci společných cílů, kdy členové paramilitares značně ulehčovali práci bezpečnostních složek. Paramilitární jednotky však vznikaly také z řad bývalých členů guerill, kteří se tak chránili před pomstou ze strany svých bývalých spolubojovníků.⁴²

Zřejmě nejpozoruhodnějším rysem paramilitárního hnutí v Kolumbii je fakt, že nevzniklo jako monolitická skupina, která by se později organizovaně rozšířila do dalších oblastí, ale šlo spíše o spontánní myšlenku lidí, kteří měli podobnou životní zkušenost a založili svoje organizace nezávisle na sobě. Ve druhé polovině 80. let tvořili členové paramilitares povětšinou separátní „sebeobraně“ skupinky s jediným společným jmenovatelem, a to bojem proti guerillám. Některé byly čistě defenzivní, tedy buď poskytovaly ochranu bohatým rolníkům, nebo měly podobu občanských milicí, které byly až do roku 1989 legální. Jiné skupiny byly ambicióznější a jejich cílem se stala nejen ochrana proti povstalcům, ale i otevřená válka s nimi. Část z nich byli nájemní zabijáci drogových baronů, jejichž úkolem bylo mstít se guerillám, které vydíraly zámožné

narkobarony. Nejsilnější hnutí tohoto typu vznikla v regionu Urabá v Antioquia, na územích jihovýchodně od Bogoty a na území jižně od Atlantiku.⁴³ V roce 1997 vznikly z jednotlivých skupin Spojené sebeobranné síly Kolumbie (*Autodefensas Unidas de Colombia, AUC*), v jejichž čele stanul právě Carlos Castaño. AUC zastřešily řadu paramilitárních skupin a počet jejich členů se z původních 8 000 vyšplhal během několika let až na 20 000.⁴⁴

Strategie a taktika *paramilitares* se příliš nelišila od guerill. Snažili se získat kontrolu nad co největším územím Kolumbie, přičemž se zaměřovali zejména na oblasti s největší produkcí drog. Zde docházelo k nejzávažnějším střetům mezi AUC a guerillami, které se také snažily na lokálním obchodu s drogami vydělat.⁴⁵

Příjmy AUC z obchodu s drogami byly značné. Osm z devatenácti paramilitárních skupin, které AUC zastřešovaly, bylo prokazatelně napojeno na obchod s drogami a u většiny ostatních se napojení předpokládalo. V roce 2000 navíc v televizní debatě sám Castaño přiznal, že 70 % jeho sil je financováno z pašování drog a „zdanění“ rolníků pěstujících koku na územích ovládaných AUC. Dle Americké protidrogové agentury (DEA) navíc AUC byly přímo zapojeny do zpracování koky a minimálně jedna ze skupin, kterou zastřešovaly, se podílela na exportu kokainu do zahraničí.⁴⁶

V roce 2002 vyhlásily AUC jednostranné příměří výměnou za beztrestnost či udělení pouze malých trestů jejich členům a také za slib, že jejich vysocí představitelé nebudou vydáni do Spojených států, kde by vzhledem ke svému napojení na obchod s drogami dostali vysoké tresty. Administrativa prezidenta Uribeho tyto podmínky akceptovala a dokončení odzbrojení *paramilitares* bylo stanoveno na konec roku 2005 a AUC se rovněž přihlásily ke „Kolumbii bez drog“. Vzhledem k problematické ratifikaci dohody mezi vládou a *paramilitares* v Kongresu došlo k průtahům v odzbrojovacím procesu, který tak byl ukončen až na počátku roku 2006. Celkem došlo k odzbrojení odhadem 27 000 členů AUC.⁴⁷

I přes zdánlivý úspěch, který odzbrojení AUC na první pohled znamenalo, je otázkou, jaké dopady bude tento krok v praxi mít. Zapojení *paramilitares* zpět do kolumbijské společnosti totiž bude problematické a je možné, že řada z nich se zapojí do aktivit organizovaného zločinu. Dalším problémem je fakt, že *paramilitares* mnohdy působili jako protiváha levicových guerill, a tudíž po zániku AUC může dojít k jejich posílení a převzetí kontroly guerillami na územích, která byla dříve spravována AUC.

Dalšími aktéry drogového obchodu v Kolumbii jsou nepochybně i guerillové skupiny. Mezi těmito skupinami již od svého vzniku v 60. letech dominují Revoluční ozbrojené síly Kolumbie (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia, FARC*) a Národní osvobozenecá armáda (*Ejército de Liberación Nacional, ELN*). Obě skupiny jsou USA i EU označovány za teroristické.⁴⁸

FARC vznikly v roce 1964. Počátkem 70. let začaly samostatně získávat finanční prostředky pro svoji činnost únosy cizinců a bohatých Kolumbijsců a vydíráním velkých částek od mezinárodních společností.⁴⁹

FARC byly založeny levicově smýšlejícím revolucionářem Manuelem Marulandou, kterému se podařilo z drobných komunistických odbojových skupin působících převážně v jižní části země vytvořit silnou guerillovou organizaci s celostátním vlivem. Původním cílem organizace bylo zabránit nerovné distribuci půdy a vytvořit a aplikovat v zemi odpovídající agrární program zahrnující zlepšení životních podmínek rolníků, redistribuci půdy či garanci zemědělských cen.⁵⁰ V prvních dvou desetiletích se aktivity FARC omezovaly na přepadávání vojenských jednotek a na útoky na místní farmáře s cílem získat zbraně, munici, potraviny, ale také rukojmí a na vytvoření sítě informátorů. Cílem tedy nebyla snaha paralyzovat chod státu, ale spíše udržet si vliv v oblastech, které měli povstalci pod kontrolou, a rekrutovat do svých řad nové spolubojovníky. Tato formativní fáze trvala do konce 80. let, kdy byla dokončena vnitřní hierarchizace guerilly, dobudováno politické vedení a rozšířena geografická působnost o další dvě fronty na severovýchodě země a u hranic s Panamou.⁵¹

Již od dob vzniku lze pozorovat určité napojení FARC na obchod s drogami v Kolumbii. Ačkoli FARC původně striktně oponovaly pěstování marihuany či koky na územích, jež měly pod svou kontrolou, neboť tato činnost byla dle jejich názoru v rozporu s jejich revolučními cíli a drogy

byly chápány jako „imperialistický výdobytek“, došlo od počátku 80. let k přehodnocení tohoto stanoviska a nastolení pragmatictějšího postoje vůči místním pěstitelům ilegálních rostlin.⁵²

Důvody pro tento obrat byly samozřejmě finanční – FARC se v prvních desetiletích po svém založení potýkala s nedostatkem finančních prostředků,⁵³ protože příjmy z útoků na armádu a vládní budovy či materiální podpora části obyvatel nebyly dostačující pro guerillu čítající několik tisíc mužů. Od konce 90. let tak začínají některé buňky FARC provozovat vlastní laboratoře na zpracování koky v odlehlých oblastech země, jež mají pod kontrolou.⁵⁴

Mezi lety 1991 a 1995 pocházelo odhadem 42 % příjmů FARC z činnosti spojené s pěstováním drog (od produkce a poskytování bezpečnostních služeb pěstitelům až po tzv. *gramaje*, tedy jakási cla vybíraná od pěstitelů, producentů a pašeráků koky na územích kontrolovaných guerillou), 22 % z únosů a 32 % z vydírání (zejména horníků, obchodníků a zámožných farmářů)⁵⁵. V současnosti jsou příjmy z obchodu s drogami hlavním zdrojem financí FARC a pohybují se okolo 50 %. FARC z ideového hlediska často ospravedlňuje svoje napojení na obchod s drogami odporem vůči vládnímu projektu boje proti drogám, jenž je nahlížen jako projekt USA, které takto zasahují do vnitřních záležitostí země.⁵⁶

FARC se například v září 1996 podílely na zabití 100 vládních úředníků, což měla být odpověď kolumbijské vládě, která plánovala zničit rozsáhlé kokové plantáže.⁵⁷ Kolumbijská vláda se snažila proti FARC bojovat různými prostředky, cestou konfrontace i dialogu. Jednání s povstalcí vyvrcholila za éry prezidenta Andrése Pastrany (1998–2002), který guerillám výměnou za dialog s vládou nabídl zřízení bezpečných zón, na nichž se vláda zřekla své působnosti a vlivu ve prospěch guerill. Neúspěšný mírový proces byl ukončen v roce 2002, kdy Pastrana nařídil nové vojenské operace na území bezpečných zón.

Pastrana zároveň v roce 1999 inicioval tříletý program s názvem Plan Colombia, jehož cílem bylo posílení kolumbijských politických institucí, justice a dosažení větších úspěchů v boji proti nestátním aktérům. Pro dosažení těchto ambiciózních cílů byla kolumbijskou vládou vyčleněna částka čtyři miliardy dolarů, další tři miliardy poskytlo mezinárodní společenství, zejména USA a EU.⁵⁸ Výsledky tohoto programu však byly značně ambivalentní, neboť se sice podařilo zvýšit efektivitu bezpečnostních složek, což se projevilo v mnoha úspěšných protidrogových a protipovstaleckých operacích, na druhou stranu je však Kolumbie stále značně závislá na americké pomoci, přičemž ani ta nedokáže situaci v zemi stabilizovat.

Jako dalšího aktéra lze identifikovat Národní osvobozenickou armádu (ELN), která byla založena skupinou kolumbijských studentů v roce 1962. Zpočátku působila zejména v oblastech tradičního sociálního konfliktu na severu Kolumbie, tedy v oblastech těžby ropy, kde docházelo k přílivu zahraničních pracovníků ropných společností, a ve venkovských oblastech, kde půdu skupovali zámožní podnikatelé pro realizaci svých projektů. Na rozdíl od FARC byla ELN silně ovlivněna náboženskou naukou katolického kněze Camila Torese, který působil v jejích řadách a po smrti v guerillovém boji se stal Tores důležitým symbolem této organizace.⁵⁹

Jedním z nejvýznačnějších rysů ELN je právě přítomnost katolických kněží v členské základně hnutí. Od ostatních kolumbijských partyzánských skupin se ELN lišila systematickými čistkami vlastních řad. V letech 1965–1969 popravila ELN nejméně 57 vlastních členů.⁶⁰

Hlavním cílem ELN je „vláda lidu, eliminace mocné oligarchie a konec amerického imperialismu v Latinské Americe“⁶¹. V 70. letech byla guerilla téměř rozprášena státními složkami, nicméně dokázala se vzpamatovat a v současnosti se počet jejích členů odhaduje na dva až tři tisíce.⁶² Napojení ELN na kolumbijskou drogovou scénu je mnohem méně zřetelné než v případě FARC. Ačkoli vedení guerilly popírá jakoukoli účast na procesu výroby či distribuce drog, dle kolumbijské vlády i ozbrojených složek je i ELN aktérem obchodu s drogami.⁶³

Podobně jako FARC i ELN od 80. let uzavírala ad hoc aliance s drogovými kartely v podobě vybírání „cel“ z produkce drog na územích, jež měla pod kontrolou.⁶⁴ Až do poloviny 90. let však představovaly hlavní zdroj příjmů ELN únosy a výpalné, zejména od ropných společností, které jsou tradičním cílem guerilly, nicméně stále větší podíl příjmů pochází i z obchodu s drogami. Dle předpokladů kolumbijské vlády došlo v tomto ohledu ke zlomu v letech 2005 až 2007, kdy byla

zaznamenána zvýšená aktivita ELN v oblasti pobřeží Pacifiku a venezuelských hranic, tedy v regionech s největší mírou pěstování koky a největší aktivitou pašeráků drog. Tento trend by tedy mohl potvrzovat hypotézu, že stejně jako v případě FARC je i u ELN v současnosti hlavním zdrojem příjmů participace na produkci a pašování drog.⁶⁵

Ve svém ozbrojeném boji proti státu využívají povstalci kromě vražd politiků a ničení státního majetku a infrastruktury zejména metody únosů, vydírání či vyhrožování, které jsou také významným zdrojem jejich příjmů. Stále větší částky však plynou do rozpočtu guerill z jejich účasti na obchodu s drogami, která se za posledních několik desetiletí změnila z prosté kontroly území, na nichž se pěstuje marihuana či koka, na jejich přímé napojení na produkci a distribuci drog.⁶⁶

Propojení nestátních aktérů užívajících k prosazení svých cílů násilí s aktéry organizovaného zločinu nabylo na významu především po konci studené války, která ukončila částečné financování levicových povstalců Sovětským svazem a znamenala rovněž určité ideologické oslabení těchto skupin způsobené ztrátou silného ideového partnera.⁶⁷ Zisk finančních prostředků z lukrativního obchodu s drogami tak byl pro kolumbijské guerilly možností, jak financovat svoji činnost. Tento vývoj navíc usnadnil fakt, že velká část kokových polí a tras užívaných pro pašování drog náležela do sféry vlivu povstalců.

Zvyšující se participace kolumbijských guerill na obchodu s drogami logicky neznamenal naprosté opuštění jejich ideologických cílů, nicméně vize ekonomického zisku značně proměnila jejich původně čistě ideovou motivaci. Toto tvrzení lze doložit i stále častějšími souboji mezi jednotlivými guerillami o území, na nichž se masivně pěstuje koka a opium a přes něž vedou významné exportní trasy.⁶⁸

Celkově tak dochází k depolitizaci kolumbijského vnitřního konfliktu, neboť jeho jednotliví aktéři usilují spíše než o dosažení politických cílů o maximalizaci svého finančního zisku. Navíc lze hovořit i o jeho internacionalizaci, kdy odnože drogových skupin působí i v exportních destinacích, zejména v USA a v Evropě, a dochází rovněž ke stále silnější spolupráci se zahraničními partnery, zejména s mexickými drogovými kartely.

ZÁVĚR

Cílem tohoto článku bylo nastínit proměny, které se odehrály na kolumbijské drogové scéně od 70. let 20. století, obzvláště ve vztahu k hlavním aktérům drogového byznysu. Klíčovou událostí bylo v tomto ohledu rozprášení dvou hlavních drogových kartelů v polovině 90. let, které s sebou přineslo celkovou fragmentaci drogové scény a vznik malých drogových skupin, které samy nejsou schopny kontrolovat celou fázi produkce a exportu drog. Z tohoto důvodu dochází k výrazné zahraniční spolupráci kolumbijských producentů drog, zejména s mexickými drogovými kartely.

Novým fenoménem se v 90. letech stali kolumbijští paramilitares, kteří vznikli v reakci na činnost levicových guerill a aktivně participovali na obchodu s drogami v zemi. V současnosti jsou však spíše marginálním aktérem, neboť po uzavření příměří s vládou v roce 2006 se nacházejí v procesu odzbrojování a ukončování činnosti.

Významným faktorem určujícím novou podobu drogového byznysu v Kolumbii je také postupné zapojování levicových guerill do obchodu s drogami, které tak částečně financují svoji činnost.⁶⁹ Na počátku 90. let s koncem studené války, který znamenal i konec financování levicových guerill Sovětským svazem, a také s nástupem nové generace guerillových bojovníků došlo k posílení orientace kolumbijských guerill na drogový byznys. Jak FARC, tak ELN koncentrují svoji aktivitu zejména do oblastí, kde dochází k největší produkci drog a od 80. let do počátku nového tisíciletí dochází spolu s navyšováním plochy kokových polí k paralelnímu nárůstu členské základny těchto guerill. Dle zjištění kolumbijské vlády navíc plyne cca 50 % příjmů guerill ze zapojení do obchodu s drogami, které má podobu nejen kontroly území, na nichž je pěstována koka či opium či kontroly pašeráckých tras, ale ve stále větší míře i přímého zapojení do

zpracování narkotik včetně provozování vlastních zpracovatelských laboratoří.⁷⁰ Výše zmíněné faktory naznačují viditelné oslabení ideologické disciplíny kolumbijských guerill, z nichž se stávají de facto kriminální organizace, jejichž hlavním motivem je finanční zisk. Z ideologického oslabení guerill vyplývá i celková depolitizace kolumbijského vnitřního konfliktu, neboť jeho aktéři jsou spíše než politickými cíli motivováni vidinou finančního zisku. Tento fakt může představovat vážný problém pro kolumbijskou vládu při řešení konfliktu, protože případné vyjednávání s povstalcí tak bude složitější.

Stejně tak změny, které se od poloviny 90. let odehrály na kolumbijské drogové scéně, znamenají pro kolumbijské bezpečnostní složky novou výzvu. Boj proti novým drogovým skupinám se stal mnohem obtížnější než v době existence dvou velkých kartelů, neboť nové skupiny jsou mnohem hůře vysledovatelné a užívají rafinovanější metody.

Kolumbijská „narkodemokracie“ tak i v současnosti čelí hrozbám ze strany povstalců a narkomafie, jejichž podoba se sice za poslední desetiletí změnila, míra jejich nebezpečí pro kolumbijský stát však nikoli. Současné trendy zatím nenaznačují, že by mohlo v blízké budoucnosti dojít ke změně tohoto stavu, avšak velkou roli bude v tomto ohledu hrát i bezpečnostní politika nové administrativy prezidenta Santose. Santos zatím pokračuje v Uribeho tvrdém kurzu proti povstalcům a obchodníkům s drogami a přebírá i hlavní strategické koncepty předchozí administrativy, na jejichž vzniku se ostatně jako ministr obrany spolupodílel.

POZNÁMKY

¹ Důsledky pro analytiku a politiky jsou obrovské. Jsme-li svědky „efektu bumerangu“, ve kterém se musíme zaměřit na aspekty jak národní, tak lidské bezpečnosti, musíme si uvědomit, že přílišný důraz na jeden aspekt bezpečnosti na úkor toho druhého může způsobit, že „se bumerang vrátí zpět“ v podobě špatně vyvážených závěrů a prostředků v měnícím se bezpečnostním prostředí. ZEMAN, Petr (ed.): Česká bezpečnostní terminologie. Výklad základních pojmů. s. 89; LIOTTA, Peter, H. Boomerang Effect: The Convergence of National and Human Security, s. 485–487; WAISOVÁ, Šárka a kol.: Bezpečnost a strategie. Východiska. Stav. Perspektivy. s. 57.

² KOONINGS, Kees, KRUIJT, Dirk. Armed Actors: Organized Violence and State Failure in Latin America, s. 78.

³ Ibid. s. 79

⁴ HRABÁLEK, Martin. Organizovaný zločin v Kolumbii, s. 171.

⁵ K diskusi o narkoterorismu viz SCHMID, Alex. Links between Terrorism and Drug Trafficking: A Case of „Narco-Terrorism“? on-line text.

⁶ V textu bude i nadále používán termín guerilla, i když se v českém prostředí často používá i přepis ve formě gerila.

⁷ ROBBE, Martin. Atentát na budoucnost. s. 140; srov. KOLEKTIV. Světový terorismus. Od starověku až po útok na USA, s. 138; MAREŠ, Miroslav. Terorismus v ČR, s. 26.

⁸ MAREŠ, Miroslav. Terorismus v ČR, s. 27; srov. STRMISKA, Maxmilián. Politický terorismus. Úvod do studia terorismu v demokratických systémech, s. 15–20; ROBBE, Martin. Atentát na budoucnost. s. 140–144.

⁹ Novou obecně vymezenou formou guerilly se stala tzv. komunikační guerilla, jejíž soudobé základy byly formulovány především v západním ultralevicovém prostředí v devadesátých letech. Spočívá primárně v získání dominance v informačním prostoru, v poslední době pak zvláště v kyberprostoru. Cílem je sdělovat vlastní informace a blokovat informace nepřítele. Komunikační guerilla je z hlediska konceptu tradiční guerilly problematická, protože nemusí mít vojenskou strukturu, a často se spíše blíží konceptu širokého neřízeného odporu. Blíže viz MAREŠ, Miroslav. Terorismus v ČR, s. 29.

¹⁰ Ibid., s. 27

¹¹ Ibid., s. 32; srov. IBÁÑEZ, Louis de la, Corte. Logika terorismu. s. 22–23.

¹² STRMISKA, Maxmilián. Politický terorismus. Úvod do studia terorismu v demokratických systémech, s. 20.

¹³ K tomu viz DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*, s. 33.

- ¹⁴ Do této doby bylo klíčovým producentem drog v regionu Chile, kde však byla po vojenském puči v roce 1973 a nástupu Augusta Pinocheta odstartována vlna represí, která vyústila nejen v zatýkání předních drogových dealerů a jejich extradici do USA, ale také v masivní exodus zbývajících členů chilské narkomafie do Kolumbie. K tomu srov. LUNDE, Paul. Organizovaný zločin. Zsvěcený průvodce nejúspěšnějším odvětvím světa.
- ¹⁵ K tomu blíže viz CHEPESIUK, Donald. The Bullet or the Bribe: Taking Down Colombia's Cali Drug Cartel.
- ¹⁶ K tomu blíže viz CAMACHO-GUIZADO, Álvaro, LÓPEZ-RESTREPO, Andres. From Smugglers to Warlords: Twentieth Century Colombian Drug Traffickers.
- ¹⁷ VARGAS MEZA, Ricardo. Drogas, conflicto armado y seguridad global en Colombia, s. 118.
- ¹⁸ Kolumbie je v současnosti největším světovým producentem koky; koková pole zabírají plochu téměř 100 000 hektarů a množství vyrobeného kokainu se od poloviny 90. let pohybuje kolem 500 tun, což představuje 60–70 % světové produkce kokainu. Blíže viz UNODC. Colombia. Coca Cultivation Survey 2008, s. 6.
- ¹⁹ BERRY, Albert, BARRAGÁN, Jacqueline. Winners and Losers from the Illicit Drug Industry in Colombia, s. 119-152.
- ²⁰ K tomu srov. CAMACHO-GUIZADO, Álvaro, LÓPEZ-RESTREPO, Andres. From Smugglers to Warlords: Twentieth Century Colombian Drug Traffickers.
- ²¹ LUNDE, Paul. Organizovaný zločin. Zsvěcený průvodce nejúspěšnějším odvětvím světa, s. 183–189.
- ²² K tomu blíže viz NIEVES, Robert, J. Colombian Cocaine Cartels: Lessons from the Front.
- ²³ K tomu srov. CAMACHO-GUIZADO, Álvaro, LÓPEZ-RESTREPO, Andres. From Smugglers to Warlords: Twentieth Century Colombian Drug Traffickers
- ²⁴ FILIPPONE, Robert. The Medellin Cartel: Why We Can't Win the Drug War. s. 324.
- ²⁵ K tomu srov. CAMACHO-GUIZADO, Álvaro, LÓPEZ-RESTREPO, Andres. From Smugglers to Warlords: Twentieth Century Colombian Drug Traffickers.
- ²⁶ KOLEKTIV. Světový terorismus. Od starověku až po útok na USA, s. 407.
- ²⁷ Blíže viz KRAUSS, Carolin. Development of Illicit Crop Cultivation and Drug Trafficking.
- ²⁸ ZAITCH, Daman. Trafficking Cocaine. Colombian Drug Entrepreneurs in the Netherlands, s. 51–52.
- ²⁹ HRABÁLEK, Martin. Organizovaný zločin v Kolumbii, s. 173
- ³⁰ KOLEKTIV. Světový terorismus. Od starověku až po útok na USA, s. 407.
- ³¹ K tomu srov. BRZYBOHATÝ, Marián. Úvod do problematiky terorismu a antiterorismu, s. 25–30.
- ³² Blíže viz KRAUSS, Carolin. Development of Illicit Crop Cultivation and Drug Trafficking.
- ³³ PARDO, Rafael. Colombia's Two Front War. Foreign Affairs, s. 68.
- ³⁴ HRABÁLEK, Martin. Organizovaný zločin v Kolumbii, s. 175; srov. LUNDE, Paul. Organizovaný zločin. Zsvěcený průvodce nejúspěšnějším odvětvím světa.
- ³⁵ CAMACHO-GUIZADO, Álvaro. Plan Colombia and the Andean Regional Initiative: The Ups and Downs of a Policy, s. 78.
- ³⁶ Blíže viz ZAITCH, Daman. Trafficking Cocaine. Colombian Drug Entrepreneurs in the Netherlands.
- ³⁷ K tomu srov. CAMACHO-GUIZADO, Álvaro, LÓPEZ-RESTREPO, Andres. From Smugglers to Warlords: Twentieth Century Colombian Drug Traffickers.
- ³⁸ Například v roce 2005 tvořil kolumbijský kokain dvě třetiny (640 tun) celkového množství kokainu dovezeného do USA. Srov. UNODC. Colombia. Coca Cultivation Survey 2008. United Nations Office on Drugs and Crime.
- ³⁹ FELBAB-BROWN, Vanda. Shooting Up: Counterinsurgency and the War on Drugs, s. 104.
- ⁴⁰ Blíže viz PRESIDENCY OF THE REPUBLIC – MINISTRY OF DEFENCE. Democratic Security and Defence Policy.
- ⁴¹ SWEIG, Julia, E. What Kind of War for Colombia? s. 128.
- ⁴² SPENCER, David. Colombia's paramilitaries: criminals or political force? s. 4–6.
- ⁴³ Ibid., s. 6
- ⁴⁴ Viz HRABÁLEK, Martin. Kolumbie: Uribe a čtyři roky „demokratické bezpečnosti“.
- ⁴⁵ Blíže k tomu HUMAN RIGHTS WATCH. Colombia: Letting Paramilitaries off the Hook.
- ⁴⁶ Ibid.
- ⁴⁷ Viz HRABÁLEK, Martin. Kolumbie: Uribe a čtyři roky „demokratické bezpečnosti“.
- ⁴⁸ Blíže viz SALAZAR, Bernardo, Pérez. Guerra y Terrorismo en Colombia.
- ⁴⁹ KOLEKTIV. Světový terorismus. Od starověku až po útok na USA, s. 404.
- ⁵⁰ Blíže viz KRAUSS, Carolin. Development of Illicit Crop Cultivation and Drug Trafficking.

⁵¹ Viz CHALK, Peter, RABASA, Angel. *Colombian Labyrinth: The Synergy of Drugs and Insurgency and its Implications for Regional Stability*.

⁵² CAMACHO-GUIZADO, Álvaro, LÓPEZ-RESTREPO, Andres. *From Smugglers to Warlords: Twentieth Century Colombian Drug Traffickers*. s. 26; srov. SPENCER, David. *Colombia's paramilitaries: criminals or political force?*

⁵³ Zahraniční pomoc kolumbijským guerillám byla marginální; Sovětský svaz nepovažoval Kolumbii za důležitou oblast svého životního zájmu a pomoc ze spřátelené Kuby či Nikaraguy nebyla pro rozvíjející se guerilly dostatečná.

⁵⁴ BAGLEY, Bruce, Michael. *Drug Trafficking, Political Violence and U.S. Policy in Colombia in the 1990's*. 29–30.

⁵⁵ KOONINGS, Kees, KRUIJT, Dirk. *Armed Actors: Organized Violence and State Failure in Latin America*, s. 98.

⁵⁶ Blíže viz KRAUSS, Carolin. *Development of Illicit Crop Cultivation and Drug Trafficking*.

⁵⁷ Srov. LUNDE, Paul. *Organizovaný zločin. Zsvěcený průvodce nejúspěšnějším odvětvím světa*.

⁵⁸ Viz HOLMES, Jennifer. S., GUTIÉRREZ DE PIÑERES, Sheila, Amina, CURTIN, Kevin M. *Guns, Drugs, and Development in Colombia*. s. 133.

⁵⁹ Viz HOLMES, Jennifer. S., GUTIÉRREZ DE PIÑERES, Sheila, Amina, CURTIN, Kevin M. *Guns, Drugs, and Development in Colombia*.

⁶⁰ KOLEKTIV. *Světový terorismus. Od starověku až po útok na USA*, s. 406.

⁶¹ HOLMES, Jennifer. S., GUTIÉRREZ DE PIÑERES, Sheila, Amina, CURTIN, Kevin M. *Guns, Drugs, and Development in Colombia*, s. 51.

⁶² *Ibid.*

⁶³ Blíže viz KRAUSS, Carolin. *Development of Illicit Crop Cultivation and Drug Trafficking*.

⁶⁴ Viz SKIDMORE, Thomas, E., SMITH, Peter, H. *Modern Latin America*.

⁶⁵ Viz HANSON, Stephanie. *FARC, ELN: Colombia's Left-Wing Guerrillas*.

⁶⁶ DRUG ENFORCEMENT ADMINISTRATION. *Insurgent Involvement in the Colombian Drug Trade*.

⁶⁷ THOUMI, Francisco, E. *Why a Country Produces Drugs and How This Determines Policy Effectiveness: A General Model and Some Applications to Colombia*. s. 155.

⁶⁸ *Ibid.* s. 156.

⁶⁹ Srov. KLAVEC, Jozef. *Terorizmus ako politický fenomén*, s. 70.

⁷⁰ Blíže viz PRESIDENCY OF THE REPUBLIC – MINISTRY OF DEFENCE. *Democratic Security and Defence Policy*.

LITERATURA:

- [1] BAGLEY, Bruce, Michael. *Drug Trafficking, Political Violence and U.S. Policy in Colombia in the 1990's*. In ROJAS, Cristina., MELTZER, Judy (eds.): *Elusive Peace. International, National, and Local Dimensions of Conflict in Colombia*. New York, Palgrave Macmillan, 2005. p. 21–52. ISBN 140396744X.
- [2] BERRY, Albert, BARRAGÁN, Jacqueline. *Winners and Losers from the Illicit Drug Industry in Colombia*. In ROJAS, Cristina, MELTZER, Judy (eds.): *Elusive Peace. International, National, and Local Dimensions of Conflict in Colombia*. New York, Palgrave Macmillan, 2005. p.119–152. ISBN 140396744X.
- [3] BRZYBOHATÝ, Marián. *Úvod do problematiky terorismu a antiterorismu*. Praha: PA ČR, 1995. s. 102, ISBN 80-85981-13-0.
- [4] CAMACHO-GUIZADO, Álvaro. *Plan Colombia and the Andean Regional Initiative: The Ups and Downs of a Policy*. In: ROJAS, C., MELTZER, J. (eds.): *Elusive Peace*.

- International, National, and Local Dimensions of Conflict in Colombia*. New York, Palgrave Macmillan, 2005. p.77–96. ISBN 140396744X.
- [5] DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008. s. 256, ISBN 978-80-7367-385-7.
- [6] FELBAB-BROWN, Vanda. *Shooting Up: Counterinsurgency and the War on Drugs*. Washington: Brookings Institution Press, 2010, p. 202, ISBN 9780815704508.
- [7] HOLMES, Jennifer. S., GUTIÉRREZ DE PIÑERES, Sheila, Amina, CURTIN, Kevin M. *Guns, Drugs, and Development in Colombia*. Austin, University of Texas: Press, 2008. p. 208, ISBN 978-0-292-71871-5.
- [8] HRABÁLEK, Martin. *Organizovaný zločin v Kolumbii*. In SMOLÍK, Josef, ŠMÍD, Tomáš, VAŘURA, Vladimír. *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Brno, Mezinárodní politologický ústav, 2007. s. 171–184. ISBN 978-80-210-4438-8.
- [9] CHALK, Peter, RABASA, Angel. *Colombian Labyrinth: The Synergy of Drugs and Insurgency and its Implications for Regional Stability*. Santa Monica, RAND, 2001. 128 pp. ISBN 0-8330-2994-0.
- [10] CHEPESIUK, Donald. *The Bullet or the Bribe: Taking Down Colombia's Cali Drug Cartel*. Westport, Praeger Publisher, 2003. p. 320, ISBN 0-275-97712-9.
- [11] IBÁÑEZ, Louis de la, Corte. *Logika terorismu*. Praha: Academia, 2009. s. 321, ISBN 978-80-200-1724-6.
- [12] KLAVEC, Jozef. *Terorizmus ako politický fenomén*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2007. 108 s. ISBN 978-80-223-2294-2.
- [13] KOLEKTIV. *Světový terorismus. Od starověku až po útok na USA*. Praha: Svojtka & Co, 2001. s. 536, ISBN 80-7237-340-4.
- [14] KOONINGS, Kees, KRUIJT, Dirk. *Armed Actors: Organized Violence and State Failure in Latin America*. London, Zed Books, 2004. p. 214, ISBN 1842774441.
- [15] LIOTTA, Peter, H. *Boomerang Effect: The Convergence of National and Human Security*. Security Dialogue, 2002, Vol. XXXIII, No. 4, p. 437–488.
- [16] LUNDE, Paul. *Organizovaný zločin. Zasvěcený průvodce nejúspěšnějším odvětvím světa*. Praha, Mladá Fronta, 2009. s. 200, ISBN 978-80-204-1997-2.
- [17] MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií, 2005. s. 478, ISBN 80-903333-8-9.
- [18] PARDO, Rafael. *Colombia's Two Front War*. *Foreign Affairs*, 2000, Vol. 79, No. 4, p. 64–73.
- [19] ROBBE, Martin. *Atentát na budoucnost'*. Bratislava: Smena, 1984. s. 196.
- [20] SKIDMORE, Thomas, E., SMITH, Peter, H. *Modern Latin America*. Oxford: University Press, 2005. p. 512, ISBN 0195170121.
- [21] STRMISKA, Maxmilián. *Politický terorismus. Úvod do studia terorismu v demokratických systémech*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. s.104, ISBN 80-210-1360-5.
- [22] SWEIG, Julia, E. *What Kind of War for Colombia?* *Foreign Affairs*, 2002, Vol. 81, No. 5., p.122–141.
- [23] THOUMI, Francisco, E. *Why a Country Produces Drugs and How This Determines Policy Effectiveness: A General Model and Some Applications to Colombia*. In: ROJAS, Cristina, MELTZER, Judy: *Elusive Peace. International, National, and Local Dimensions of Conflict in Colombia*. New York, Palgrave Macmillan, 2005. p. 153–181. ISBN 140396744X.

- [24] WAISOVÁ, Šárka. *Lidská bezpečnost – současné paradigma?* In WAISOVÁ, Šárka a kol.: *Bezpečnost a strategie. Východiska. Stav. Perspektivy*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2003. s. 41–60. ISBN 80-86473-46-5.
- [25] ZAITCH, Daman. *Trafficking Cocaine. Colombian Drug Entrepreneurs in the Netherlands*. Hague, Kluwer Law International, 2002, p. 345, ISBN 9041118829.
- [26] ZEMAN, Petr. *Hrozba a riziko*. In ZEMAN, Petr (ed.): *Česká bezpečnostní terminologie. Výklad základních pojmů*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2002. s. 85–96. ISBN 80-210-3037-2.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- [27] CAMACHO-GUIZADO, Álvaro, LÓPEZ-RESTREPO, Andres. *From Smugglers to Warlords: Twentieth Century Colombian Drug Traffickers*. Canadian Journal of Latin American and Caribbean Studies, 2003. Vol. 28, No. 55-56. On-line verze – nestránkováno. Dostupné z WWW <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=505462941&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD> Ověřeno k 1. 8. 2010.
- [28] DRUG ENFORCEMENT ADMINISTRATION. *Insurgent Involvement in the Colombian Drug Trade*, 1994. Dostupné z WWW <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB69/col33.pdf> Ověřeno k 1. 8. 2010.
- [29] FILIPPONE, Robert. The Medellin Cartel: *Why We Can't Win the Drug War*. *Studies in Conflict and Terrorism*, 1994, Vol. 17, No.4, p.323-344. Dostupné z WWW <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&hid=9&sid=e5f5d1b5-fbe2-4d90-9449-aa7763f8182a%40sessionmgr4> Ověřeno k 1. 8. 2010.
- [30] HANSON, Stephanie. FARC, ELN: *Colombia's Left-Wing Guerrillas*. 2009. Dostupné z <http://www.cfr.org/publication/9272/#p2> Ověřeno k 1. 8. 2010.
- [31] HRABÁLEK, Martin. Kolumbie: *Uribe a čtyři roky „demokratické bezpečnosti“*. Rexter, č. 1, 2006. Dostupné z <http://www.rexter.cz/kolumbie-uribe-a-ctyri-roky-%E2%80%9Edemocraticke-bezpecnosti%E2%80%9C/2006/05/01/> Ověřeno k 1. 8. 2010.
- [32] HUMAN RIGHTS WATCH. *Colombia: Letting Paramilitaries off the Hook*, 2005. On-line verze – nestránkováno. Dostupné z WWW <http://www.hrw.org/legacy/backgrounder/americas/colombia0105/> Ověřeno k 1. 8. 2010.
- [33] KRAUSS, Carolin. *Development of Illicit Crop Cultivation and Drug Trafficking*, 2010. Dostupné z WWW <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Special-Reports/Drug-Trade-in-Colombia/Editorial>. Ověřeno k 1. 8. 2010.
- [34] NIEVES, Robert, J. *Colombian Cocaine Cartels: Lessons from the Front*. Washington, U.S. Working Group on Organized Crime, National Strategy Information Center, 1997. Dostupné z <http://www.springerlink.com/content/vp7500901843526r/fulltext.pdf> Ověřeno k 1. 8. 2010.
- [35] PRESIDENCY OF THE REPUBLIC – MINISTRY OF DEFENCE. *Democratic Security and Defence Policy*, 2003. Dostupné z WWW http://alpha.mindefensa.gov.co/descargas/Documentos_Home/Seguridad%20Democratica.pdf Ověřeno k 1. 8. 2010.
- [36] SALAZAR, Bernardo, Pérez. *Guerra y Terrorismo en Columbia*, 2006. Dostupné z WWW <http://www.insumisos.com/lecturasinsumisas/terrorismo%20y%20Columbia.pdf>. Ověřeno k 1. 8. 2010.

- [37] SCHMID, Alex. *Links between Terrorism and Drug Trafficking: A Case of „Narco-Terrorism“?* 2005, Dostupné z <http://english.safe-democracy.org/causes/links-between-terrorism-and-drug-trafficking-a-case-of-narcoterrorism.html>. Ověřeno k 30. 5. 2011.
- [38] SPENCER, David. *Colombia's paramilitaries: criminals or political force?*, 2001. Dostupné z: <http://smallwarsjournal.com/documents/spencer.pdf>. Ověřeno k 1. 8. 2010.
- [39] UNODC. *Colombia. Coca Cultivation Survey 2008*. United Nations Office on Drugs and Crime, 2009. Dostupné z http://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Colombia_coca_survey_2008.pdf. Ověřeno k 1. 8. 2010.
- [40] VARGAS MEZA, Ricardo. *Drogas, conflicto armado y seguridad global en Columbia*, 2004. Dostupné z http://www.nuso.org/upload/articulos/3212_1.pdf. Ověřeno k 1. 8. 2010.